

דף מקורות שמואל א ח

למדו פרק ח' ולאחר מכן עיינו בנקודות הבאות:

קראו את דברים ט"ז, י"ח – י"ח, כ"ב. בפסוקים אלה מדובר על (לפחות) ארבעה סוגי מנהיגות שקיימים בעם ישראל.

1

מהם ארבעת צורת המנהיגות המוצעות בפסוקים אלה?
השוו בין צורות המנהיגות השונות (בפרספקטיבה רחבה – לא רק על סמך הפסוקים הללו) ועמדו על מאפייניהם השונים.

חטאי בני שמואל. עיינו במקור הבא – מה דעתכם על דבריו? האם יש לו ביסוס בפשט הפסוקים?

2

תלמוד בבלי מסכת שבת דף נו עמוד א

אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן: כל האומר בני שמואל חטאו – אינו אלא טועה, שנאמר 'ויהי כאשר זקן שמואל ולא הלכו בניו בדרכיו', בדרכיו הוא דלא הלכו – מיחטא נמי לא חטאו.

אלא מה אני מקיים 'ויטו אחרי הבצע'?

שלא עשו כמעשה אביהם, שהיה שמואל הצדיק מחזר בכל מקומות ישראל ודן אותם בעריהם, שנאמר 'והלך מדי שנה בשנה וסבב בית אל והגלגל והמצפה ושפט את ישראל'. והם לא עשו כן, אלא ישבו בעריהם כדי להרבות שכר לחזניהן ולסופריהן.

ומצד שני:

תלמוד בבלי מסכת מכות דף יא עמוד א

א"ר אבהו: קללת חכם אפילו על תנאי היא באה.

מנלן? מעלי, דקאמר ליה עלי לשמואל: 'כה יעשה לך אלהים וכה יוסיף אם תכחד ממני דבר' (שמואל א ג', י"ז),

ואף על גב דכתיב: 'ויגד לו שמואל את כל הדברים ולא כחד ממנו',

ואילו הכי כתיב: 'ולא הלכו בניו בדרכיו וגו'.

3

פרשת המלך (דברים י"ז, י"ד – כ'): מצווה להמליך מלך או רשות?

פירוש רבי עובדיה ספורנו (דברים י"ז):

אומנם שיהיה המלך כמלכי עכו"ם מחזיק במלכות הוא וזרעו נמאס אצל האל יתברך, אבל

ציווה שכאשר יקשו ערפם להעמיד להם מלך בזה האופן... והיה הרשות במנוי המלך כמו שהיה הרשות ביפת תואר, אשר רמז שסופו לשנאתה ולהוליד ממנה בן סורר ומורה, כמו שקרה לדוד בדבר אבשלום.

פירוש הרמב"ן (דברים י"ז):

"ואמרת אשימה עלי מלך" – על דעת רבותינו (סנהדרין כ ע"ב) כמו ואמור: אשימה עלי מלך. והיא מצות עשה, שיחייב אותנו לומר כן אחר ירושה וישיבה, כלשון "ועשית מעקה לגגך" (דברים כב, ח) וזולתם. והזכיר "ואמרת", כי מצווה שיבואו לפני הכהנים הלוויים ואל השופט, ויאמרו להם: רצוננו שנשים עלינו מלך.

4

סוגיא בתלמוד הבבלי שעוסקת בפירוש שמואל א ח'.

- מהם השאלות שעומדות בפני חז"ל?
- מהם התשובות השונות שניתנות?

תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף כ עמוד ב

אמר רב יהודה אמר שמואל: כל האמור בפרשת מלך – מלך מותר בו.

רב אמר: לא נאמרה פרשה זו אלא לאיים עליהם, שנאמר (דברים י"ז) 'שום תשים עליך מלך' – שתהא אימתו עליך.

כתנאי, רבי יוסי אומר: כל האמור בפרשת מלך – מלך מותר בו,

רבי יהודה אומר: לא נאמרה פרשה זו אלא כדי לאיים עליהם, שנאמר 'שום תשים עליך מלך' – שתהא אימתו עליך.

וכן היה רבי יהודה אומר: שלש מצות נצטוו ישראל בכניסתן לארץ: להעמיד להם מלך, ולהכרית זרעו של עמלק, ולבנות להם בית הבחירה.

רבי נהוראי אומר: לא נאמרה פרשה זו אלא כנגד תרעומתן, שנאמר (דברים י"ז) 'ואמרת אשימה עלי מלך' וגו'.

תניא, רבי אליעזר אומר: זקנים שבדור – כהוגן שאלו, שנאמר (שמואל א' ח') 'תנה לנו מלך לשפטנו', אבל עמי הארץ שבהן קלקלו, שנאמר (שמואל א' ח') 'והיינו גם אנחנו ככל הגוים ושפטנו מלכנו ויצא לפנינו'.

תניא, רבי יוסי אומר: שלש מצות נצטוו ישראל בכניסתן לארץ: להעמיד להם מלך, ולהכרית זרעו של עמלק, ולבנות להם בית הבחירה, ואיני יודע איזה מהן תחילה, כשהוא אומר (שמות י"ז) 'כי יד על כס יה מלחמה לה' בעמלק', הוי אומר: להעמיד להם מלך תחילה, ואין כסא אלא

מלך, שנאמר (דברי הימים א' כ"ט) 'וישב שלמה על כסא ה' למלך'. ועדיין איני יודע אם לבנות להם בית הבחירה תחלה, או להכרית זרעו של עמלק תחלה, כשהוא אומר (דברים י"ב) 'והניח לכם מכל אויביכם' וגו' 'והיה המקום אשר יבחר ה' וגו' – הוי אומר: להכרית זרעו של עמלק תחלה. וכן בדוד הוא אומר: (שמואל ב' ז') 'ויהי כי ישב המלך דוד בביתו וה' הניח לו מסביב', וכתוב (שמואל ב' ז') 'ויאמר המלך אל נתן הנביא ראה נא אנכי יושב בבית ארזים' וגו'.

למה התנגד שמואל להמלכת מלך? עיינו במקורות הבאים.

5

- מהם ההבדלים בין המקורות?
- עם איזה מקור אתם הכי מסכימים?

רש"י שמואל א פרק ח

וירע הדבר – לפי שאמרו לשפטנו ככל הגוים:

מצודת דוד שמואל א פרק ח

כאשר אמרו וכו' לשפטנו – כי המשפט מסור הוא לשופטים לדון על פי התורה ולא למלך לדון ע"פ דעתו:

רד"ק שמואל א פרק ח

'שימה לנו מלך לשפטנו ככל הגוים' – אמרו רז"ל: ג' מצות נצטוו ישראל בכניסתן לארץ למנות עליהם מלך ולמחות זרע עמלק ולבנות בית הבחירה א"כ למה היה הדבר רע בעיני ה' לפי שבתרעומת שאלו אותו ולא לשם מצוה

כי אילו אמרו תנה לנו מלך שישפטנו ביושר ובאמונה לא היה הדבר רע בעיני שמואל שהרי הכתוב מעיד כי בניו לא היו שופטים ישרים או אילו אמרו נבא לפניך ותשפטנו אתה כל ימי חיידך אחר שאין אתה יכול לחזור על המקומות היו אומרים טוב או אם אמרו נמנה בעצתך מלך עלינו אחר שאתה זקנת והמלך ישפטנו ויוכיחנו ויהיה מוראו עלינו לשמור דרך ה' זו השאלה היתה טובה אבל כשאמרו שימה לנו מלך זה היה רע ומיעוט בטחון בהשם ועוד שאמרו ככל הגוים והם לא היו צריכים ככל הגוים אם היו שומרים דרך ה' כי הוא לוחם את מלחמותם והם אמרו ויצא לפנינו ונלחם את מלחמותינו לפיכך אמר הקב"ה לשמואל לא אותך מאסו כי אותי מאסו ממלוד עליהם ואין כונתם שימאסו אותך למשפט כי אינם רוצים מלך בדבר המשפט לבד כי די היה להם בך כל ימי חיידך אבל עתה כשמצאו עילה לשאול שופט שאלו מלך ואותי מאסו ממלוד עליהם וסלקו בטחונם ממני, ובדברי חז"ל

מחלוקת מהם אמרו למה נענשו על שהקדימו ככל הגוים ומהם אמרו לא בקשו להם מלך אלא להעביד ע"ג שנאמר שימה וגו' והיינו אנחנו ככל הגוים ומהם אמרו זקנים שבהם כהוגן שאלו שנאמ' שימה עלינו מלך לשפטנו ועמי הארץ שבהם קלקלו שנאמר והיינו גם אנחנו ככל הגוים:

• **ספרי דברים פסקא קנו**

'ואמרת אשימה עלי מלך':

רבי נהוריי אומר הרי זה דבר גנאי לישראל שנאמר כי לא אותך מאסו כי אותי מאסו ממלך עליהם

אמר רבי יהודה והלא מצוה מן התורה לשאול להם מלך שנאמר שום תשים עליך מלך, למה נענשו בימי שמואל?

לפי שהקדימו על ידם 'ככל הגוים אשר סביבותי'.

רבי נהוריי אומר לא בקשו להם מלך אלא להעבידם עבודה זרה שנאמר (שמואל א ח', כ') 'והיינו גם אנחנו ככל הגוים ושפטנו מלכנו ויצא לפנינו ונלחם את מלחמתינו'

• **תוספתא מסכת סנהדרין (צוקרמאנדל) פרק ד הלכה ה**

ר' יוסי אומ' כל האמור בפרשת המלך מותר בה

ר' יהודה אומר לא נאמרה פרשה זו אלא בשביל לאיים עליהם שנאמר 'שום תשים עליך מלך'

וכן היה ר' יהודה אומ' שלש מצוות נצטוו ישראל בביאתן לארץ נצטוו למנות להן מלך ולבנות להן בית הבחירה ולהכרית זרעו של עמלק

אם כן למה נענשו בימי שמואל?

אלא לפי שהקדימו עליהן

ר' נהוראי אומ' לא נאמרה פרשה זו אלא מפני התרעומות שנאמר 'ואמרת אשימה עלי מלך'

ר' אלעזר בר' יוסי אומ' זקנים שאלו כהלכה שנאמר 'תנה לנו מלך לשפטינו' אבל עמי הארץ חזרו וקילקלו שנאמר 'והיינו גם אנחנו ככל הגוים ושפטנו מלכנו ויצא לפנינו ונלחם' וגומ':